

Այս հարցերին արդեն պատուախանում է ժառանգական իրաւունքը, որը, ինչպէս վերը նկատեցներ, ծնունդ է առել ու կազմակերպուել միմիայն անհատական սեփականութեան դադարիք և ագում: Այդ հիմնան վրայ շատ հասկուալի կը թնի, թէ ինչու ժառանգական իրաւունքը հայ ժողովորի կեանիրի զարդացման պատմութեան մէջ բիտս անրաւորար ու անձակ ընաւորութիւն ունի: Ըստանիկան բաժանումները, պատմականօրեն նայած համեմատաբար նորացն երեւոյնեներ են, չետեւապէս ժառանգական իրաւունքը հայերի մէջ մնացել է ու հսկել է մեզ իր զարդացման սկզբական աստիճաններում Սովորութիւնը, իր բարանչւը՝ արաթը, որ իրաւունքի արիքը եւ համարում, կարգաւորելով բաժանման գործողութիւնները եւ որոշելով իրացանչիք ժառանգի հերթն ու ստանալիք մասը, գտնում էր իր խորման, իր գոյացման պրօցեսում:

(ՀՅ-ՀԱ-ԽԵ-ՏԻ-Ը)

Խ. ՍՊՄՊՈՒՀԵԼԵՐ

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԿԵՐԼ ՀԵԾՈՒՔՈՒԳԻՒՆ ՀՀԸՆԿԿՈՆ ԹԱՆԳ-
ԵՐՈՒՆԻՆ ԲԸՌՈՒՄԷ

“Եղանակոր օր մ’եղան քաղաքիս համոր Աւոտեմինը 19ը կատարու ած հանդիսութեամբ մը: Ամամառ հայութիւնը իր ազգային զգածման նոր արձարծում մ’ալ ստացաւ:

Քաղաքիս հայ թանգարանը, որ գրիմէ երկու տարի բորորած էր իր համատութեանը վրայ, գեռ փակ էր եւ հանութեան ծանօթ գրիմէ լոյ անուանից Հարկ էր այս երկու շրջանին մէջ թանգարանի առարկայից թիւը շատցնիլ եւ յօրինուածութիւնն են բերմէլ: Այդ ամէնը կատարած էր լոյ պատմամէջի դիմէլ մէջվարի, թանգարանի անխոնջ վարիչը, միայն յարմար առթի կը սպասու էր որ բայց ի պաշտօնապէս Իւաբեպատէ հ առ միթն եղան Մինիմարեանց Կորրանիր Գերահօր Հ. Գովորիկեանի քաղաքա ժամանելը: Հանդիսական օրուանս առաւտեան ժամանելը շատցական վարչութիւնն անցեալին ու ներկայէն, ճառը աւարտեցաւ այն խօսքավութիւնը կը մինչեւ ցալը որ թանգարանն ընդ պաշտօնութեամբ քաղաքին վարչութեան էր, այսուհետեւ կը յանձնէ եկեղեցական վարչութեան: Կեցցէ ներով աւարտեցաւ:

քաղաքապետին խօսքը։ Յետոյ խօսք առաւ 1. Պարանիեան ժողովրդապետը, յիշեց մի առ մի թանգարանիս զործիչները, որոնց ջանքովին հաստատուեցաւ։ Հայթանգարանը։ Ահա այն զիտաւոր զործիչները, Դր. Հերման Լինտոն, Շռնգարացի ու սոցիչ Փէշոնի համալսարանին, Անկոթ, «Վամբինա», մանձառահանայ լրազրին հանգուցեալ Խոմաղապետը եւ Յուլիս Միլրզայիան Ժարովրդապետը երր կը շեշտակը ամէն մէջ գործիչն անունը, «Կեցցէ», իր պատասխան ակը հնչեր ներկաներէն Ըստառու աթոր աչու լիներով ծանրացաւ մասնաւորապէս Անկոթի հայասէր ոգւոյն փոյշ եւ լսաւ ի մէջ այլոց թէ Անկոթի մարմինը այժմ թէեւ հոս չի գտնուիր, ասկայն ապահով եղէք որ իւր հոգին ներկայ է։ — Անկոթ անունը մանձառ հայուն պաշտեի անուն մը զարձած է։ — Ճառախօսաց կարգին երրորդը եղաւ Կարրագեան ընկերութեան հունգարացի պատգամաւորը, ուս լոկ գովասանք հիւսեց այսպիսի արդիւնաւոր ձեռնարկութեան մը համար, որուն փայլն արդէն ներկայէն կը տեսնուէր։ Չորրորդ ամէնն աղդեցիկ բանախօսն եղաւ Շուրճովի հայ ժողովրդապետը, որ հազիւ օրս ժամանած էր քաղաքս։ Ծզգասիրական ձօն մըն էր ամրող խօսածը առ ժողովականս, որպէս զի այսու ամէն հայ իրովասնի դէպի այլութիւն զարգացման համար մը նեկ մանեւկ թանգարանի դէպի այլութիւն զարգացման համար եւ բանակցութեան վեցը, երր զեռ «Կեցցէ», ներու աղմուկը չէր գաղրած Դր. Հայտոն ծանոյց Յուլիս Միլրզայիանի շնորհաւորական ձեռագիրը, որ տկարութեան պատճառով չէր կրցած ներկայ դտնուիլ հանդիսաւոթեանցու ։ Հունգարական ազգային երրը, ողոն նմանապէս երդոցին քառաձնայն հայ որբանոցի աշակերուք, վերջ տուաւ հանդիսաւոթեանց եւ ժողովուրդը սկսաւ թանգարանիս առարկաներն հնտաքը բորբութեամբ զննել։ Խոսդյ է թէ քիչ ժամանակի մէջ թանգարանիս մէջ ամփոփու ած այնչափ առարկայից բազմութիւնն եւ յարդն՝ զարմանք ու գովասանք միայն իրել կու տան զննողին թերնեն վարիչներու ջանից համար։ Եւելրորդ չէ անշուշտ յիշատակել հոս մէկ երկու առարկայ որոնք գաղաքար մը կրնանտալ հայթանգարանի բովանդակութեանը վարչին իսկ մը,

Վ զարկեան եպ. ին, զոր Հայոց գործածած են քաղաքս թափօրարար մտած միշոյն, զենանշաններ, հայ թեռապէիններ, զրամ ուուրե սեանց, հին գործիկ, հայատառ անօլմներ, ասեղնագործութիւննք, հռոմէական աման ներու թեկոններ, հին պատիկներ, արձաններ եւն եւն

Ենուն մը, որ անմահ պիտի մես ոչ միայն հայ թանգարանին անուանը հետ, իրրեւ հաստատէ հայ թանգարանին, այլ եւ րոլոց հունգարացի հայոց թեան հետ, և Դր. Հ. Անտոնին անունը, որ անձան հայոց թեան համար հրապարակի վոյս միշտ առաջնին գործիչն եղած է թէ իր ծրագիրներովն, թէ իր գրութիւններովն իւ թէ իր ձեռնարկու ոգւուն։ Այս մէծ հունգարացի Հայասիրին համար Անտոն ած երկարէ իր օրերը մազթանքն է մեր արտին միակ իշջը։

Ներս, 20 Սեպտ. 1909։

Հ. Ա. Զ.

Մ Ա Տ Ե Ն Ա Խ Ո Ս Ա Կ Ա Ն

Պատկերագարդ Հայոց Պատմութիւն (Միջին II), Դաւիթ Խաչվանց, Վ. Պոլս 1909։

Կորածագ ազատութեան շնորհիւ սկսան Հայոց Պատմութեան գասագըքեր եթէ ոչ ողութիւն ասաց հետզհետ լցու տեսնել եւ կ'երեւայ թէ ատար ալ կը սպասեն իրագիռն մածւյ տակ մտնելու Որպափ ալ ուրախալի և արդարեւ այս երեւոյթը, բայց միև կողմանէ չենք կրնար զայել դիլու շարժում մը ի նշան տհառութեան, տեսնելով որ ցարդ իրրեւ Շուրջութիւնը Հրատարակուածներէն եւ ոչ մին ունի այն հանդամակն ու պայմանը, որ այժմ այսպիսի գաղաքրէ մը կը պահանջանի։ — Ասոնց կարգին մէջ դասելի և դաւիթ Խաչիոնցի Հայոց Պատմութիւնը

Սույդ և Խաչիոնց իւր գասագըքով գոհացոցած և մանկավարժական պահանջքը, բայց թէ ուրիշ առաւելութիւններով ալ կրնար Տոփացնել իւր հեղինակութիւնը, այդ ամենեւ ին նկատի չե առաւ, զոս կը շատանակը յառաջ բերել իւրին իսկ յարդելի Հեղինակին խոփերով կը առաջ իւր կը պահանջները, զորոնք իսբինին մատանակը ըրած է։ «Պատմական նիւթերը վերածուած են Պար-